

Proces burgerforum windenergie

Provincie Utrecht

December 2023

Deel B Procesbeschrijving

Inleiding

Provincie Utrecht heeft besloten te onderzoeken of er kansrijke gebieden zijn voor windenergie. Hiertoe wordt allereerst onderzocht op welke locaties windenergie mogelijk is. Uit dit onderzoek (Milieu Effect Rapport) moet blijken wat de milieueffecten van windenergie zijn in 99 onderzoeksgebieden. Naast de informatie uit het MER-onderzoek verzamelt de provincie ook informatie over bijvoorbeeld de aansluitbaarheid op het net, de voorkeur van gemeenten, lokale initiatieven en andere ruimtelijke vraagstukken. Zo wordt bepaald welke gebieden het meest geschikt zijn. Op basis van al deze inzichten selecteert de provincie uit de geschikte gebieden een bundel met meest kansrijke gebieden. Het burgerforum is gevraagd hierover te adviseren.

Hoofdvraag en scope

De hoofdvraag van de provincie aan het burgerforum is: hoe moet de provincie de afweging maken tussen alle criteria om te komen tot keuzes voor de meest kansrijke gebieden voor windenergie? De door de provincie geformuleerde "scope" van de adviesvraag is het realiseren van een aandeel windenergie in de RES doelstelling van 2030 waar de provincie, gemeenten en waterschappen zich aan hebben gecommitteerd. Deze hoofdvraag en scope zijn voor het burgerforum als volgt vertaald:

Geef advies wat voor inwoners belangrijk is als de provincie gaat bepalen welke van de geschikte gebieden voor windenergie het meest kansrijk zijn.

Afbakening adviesvraag

Het burgerforum heeft zich daarmee niet uitgesproken voor of tegen windenergie in de provincie. Om te kunnen adviseren wat volgens inwoners belangrijk is als de provincie gaat bepalen wat kansrijke gebieden voor windenergie zijn, is het echter wel van belang dat zowel voor- als tegenstanders van windenergie op land samen tot adviezen komen. Het burgerforum heeft zich dus niet voor of tegen windenergie uitgesproken, maar beide meningen zijn even waardevol. Daarom is er op toegezien dat alle standpunten over windenergie (positief, negatief en neutraal) voldoende in het burgerforum vertegenwoordigd waren en in de gesprekken aan bod zijn gekomen.

Het burgerforum is ook niet gevraagd zich uit te spreken over de volgende punten:

- Keuzes over specifieke gebieden. Het burgerforum heeft advies gegeven om een weging te kunnen maken, maar heeft niet op de kaart aangewezen welke gebieden aangemerkt kunnen worden als kansrijk.
- Keuzes voor energietransitie na 2030. Door de overheid wordt op verschillende manieren gekeken naar de energietransitie voor de periode na 2030. Zo wordt er door de Rijksoverheid en de provincies gewerkt aan een (provinciaal) Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie & Klimaat (MIEK) waarin de energie infrastructuur verder dan 2030 bekeken wordt. De discussie aan de RES tafels is echter op dit moment nog gericht op het behalen van de doelstellingen voor 2030 en daarom is de vraag aan het burgerforum om ten behoeve daarvan advies te geven.
- Keuzes over andere technieken, zoals zon, geothermie, kernenergie, wind op zee of energiebesparing. Hier wordt op verschillende manieren door de RES of door de landelijke overheid aan gewerkt en invulling hiervan is ook van groot belang voor het halen van de doelstellingen, maar daar gaat de vraag aan het burgerforum niet over.

Totstandkoming en samenstelling burgerforum

Het burgerforum volgde op een brede online raadpleging. Voor deze online raadpleging (Participatieve Waarde Evaluatie (PWE)) zijn 30.000 inwoners uit provincie Utrecht willekeurig en in verhouding van

aantal inwoners per gemeente per brief uitgenodigd. In deze online raadpleging is gevraagd of inwoners ook mee wilden doen met het burgerforum. Naast de uitnodiging per brief is via (sociale) media een open link gedeeld waarmee inwoners uit provincie Utrecht mee konden doen aan de online raadpleging. Zo konden ook inwoners die geen brief hebben ontvangen deelnemen aan de online raadpleging en aangeven dat ze mee wilden doen aan het burgerforum.

Aan het einde van de online raadpleging konden inwoners zich aanmelden voor het burgerforum. Er waren bijna 393 aanmeldingen voor het burgerforum. Het is van belang dat het burgerforum een goede afspiegeling is van de samenleving van provincie Utrecht. Daarom zijn van alle aanmeldingen eerst groepen gemaakt naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, woonplaats en woonomgeving (binnen en buiten bebouwde kom). Hierbij is er gewerkt met twee categorieën: de aanmeldingen via de brief en de aanmeldingen via de open link. Voor deze twee categorieën zijn de aantallen in de groepen met aanmeldingen vergeleken met de aantallen in de groepen die daadwerkelijk in provincie Utrecht wonen en deze kenmerken hebben. Daarna zijn de mensen vanuit die groepen willekeurig benaderd, maar wel in de verhoudingen zoals die ook in de samenleving van provincie Utrecht bestaan. Er hadden zich bijvoorbeeld meer mannen dan vrouwen aangemeld, terwijl er evenveel mannen als vrouwen in Utrecht wonen. Daarom hadden vrouwen bij de loting een grotere kans op een uitnodiging (gestratificeerde steekproef).

Bij deze loting is er eerst geput uit de categorie aanmeldingen via de brief. Als deze groep niet toereikend was, is gebruik gemaakt van de aanmeldingen via de open link. Op die manier is ervoor gezorgd dat de deelnemers samen zo goed mogelijk lijken op de samenleving van de provincie Utrecht.

Daarnaast is ook gevraagd naar de houding van deelnemers tegenover windmolens in de Provincie Utrecht. Dit was geen lotingscriterium maar het is gebruikt als controle variabele om te kijken of de verschillende houdingen ten opzichte van windmolens (positief, neutraal, negatief) onder de deelnemers in voldoende mate vertegenwoordigd zijn.

Verdeling achtergrond kenmerken

Een burgerforum is een kwalitatief instrument. De exacte omvang van het aantal deelnemers is daarmee veel minder belangrijk dan de vertegenwoordiging van alle perspectieven en meningen ten opzichte van het onderwerp en de samenstelling naar voor het onderwerp onderscheidende achtergrondkenmerken (als (minimum) referentieaantal kan het aantal zetels van de volksvertegenwoordiging worden gehanteerd (in Utrecht 49 Statenleden)). Voor dit burgerforum is, binnen de aanmeldingen en de daadwerkelijke beschikbaarheid van de mensen die zich hadden aangemeld, gezocht naar de optimale samenstelling. Met 82 deelnemers was het burgerforum zowel ruim voldoende qua omvang, waren alle groepen qua achtergrondkenmerken vertegenwoordigd én waren alle houdingen ten opzichte van windenergie (positief, neutraal, negatief) ruim vertegenwoordigd. Meer deelnemers bleek op basis van de beschikbaarheid van de aanmelders niet mogelijk, dan was bijvoorbeeld de groep hoogopgeleide mannen ouder dan 55 jaar te groot geworden. Met een dergelijk aantal deelnemers is het ook niet mogelijk om een exact statistisch representatieve verdeling te realiseren. Daarvoor zijn er teveel mogelijke achtergrondvariabelen en daarmee subgroepen. Aangezien een burgerforum een kwalitatieve participatiemethode is, is dat echter geen bezwaar. Het gaat immers om de kwalitatieve uitwerking van de adviezen van de deelnemers waarin alle perspectieven op het onderwerp moeten worden meegenomen; het gaat niet om een getalsmatige vertaling van standpunten. Op basis van de aanmeldingen is het gelukt een zo goed mogelijke afspiegeling van de Utrechtse samenleving aan het burgerforum te laten deelnemen. Als we kijken naar de verdeling over de verschillende achtergrondmerken, zien we het volgende:

- Een relatief goede verdeling op basis van geslacht. Er waren iets meer mannen dan vrouwen.
- Een relatief goede verdeling op basis van leeftijd. Er waren relatief wat minder deelnemers jonger dan 25 jaar en relatief wat meer deelnemers in de leeftijdscategorie van 55 tot 65 jaar.
- Een relatief goede verdeling op basis van spreiding over de provincie. Er waren deelnemers uit steden, dorpen en het landelijk gebied, uit alle RES-regio's en uit bijna alle gemeenten.
- Het burgerforum bestaat uit relatief meer hoger opgeleiden. Alle laag- en middelbaaropgeleiden die zich voor het burgerforum hadden aangemeld, zijn benaderd om mee te doen.

Deelnemersverloop

Het burgerforum is gestart met 82 ingelote deelnemers. De deelname van deze 82 deelnemers is telefonisch nagegaan en bevestigd. Vervolgens waren 11 deelnemers bij geen van de bijeenkomsten aanwezig. Van hen hebben 4 deelnemers zich afgemeld voor het gehele burgerforum in verband persoonlijke omstandigheden.

	Bijeenkomst 1	Bijeenkomst 2	Bijeenkomst 3	Bijeenkomst 4
Percentage aanwezige deelnemers	99%	80%	86%	86%

Aanpak en opzet burgerforum

Voor de aanpak en opzet van het burgerforum is een aantal uitgangspunten en te creëren randvoorwaarden gehanteerd.

Uitgangspunten en gecreëerde randvoorwaarden

- Het burgerforum bestaat uit een gemengde groep Utrechters die is geloot uit de aanmeldingen en samen een zo goed mogelijke afspiegeling vormen van de Utrechtse samenleving.
- Vier (fysieke) bijeenkomsten van een dagdeel, gedurende vier aansluitende weken om en om op vrijdag en zaterdag, op vier verschillende locaties.
- De uitkomsten van de online raadpleging, vormen voor het burgerforum het vertrekpunt om te komen tot een advies.
- Er is ingespeeld op het verschil in kennisniveau van deelnemers.
- Iedereen heeft een gelijke kans en een gelijke bijdrage aan het eindresultaat.
- Iedereen moet zich vrij en veilig kunnen voelen zijn of haar mening, twijfels of vragen uit te spreken. Er is een vertrouwenspersoon voor de deelnemers voor het geval zij zich niet veilig voelen en hierover in gesprek willen.
- Er is ruimte voor alle meningen en luisteren naar alle meningen (mits zij respectvol zijn).
- Deelnemers doen mee als privépersoon, niet vanuit of namens (belangen)organisaties.
- We stellen geen meningen en standpunten centraal, maar de dialoog. Dialoog is de basis en zal leiden tot zo groot mogelijk draagvlak en wederzijds begrip.
- Er is een besloten online omgeving waar informatie met de deelnemers kan worden gedeeld.
- We maken transparant welke input (documenten, video's, presentaties etc.) met het burgerforum zijn gedeeld.
- We tolereren geen beïnvloeding van buitenaf en maken duidelijk waar informatie die van buitenaf met het burgerforum wordt gedeeld vandaan komt.
- We houden tussentijds de "buitenwacht" op verzoek op de hoogte van het proces, maar niet van de inhoudelijke voortgang.

Opzet bijeenkomsten

Burgerforum bijeenkomst 1

De eerste bijeenkomst stond in het teken van kennismaken met elkaar en het scherp in beeld krijgen waar de adviesvraag van de provincie wel én niet betrekking op had. Ook heeft de provincie de verdere besluitvormingsprocedure toegelicht en aangegeven wat de provincie met het advies van het burgerforum zal gaan doen. Daartoe werd ook een toelichting gegeven op het Milieu Effect Rapport (MER). Ook werden de opzet en eerste uitkomsten van de online raadpleging gedeeld. De eerste bijeenkomst is afgesloten met een vooruitblik op de volgende bijeenkomsten en een themamarkt waar de deelnemers kennis konden maken met alle thema's die een rol spelen bij windenergie.

Tussentijdse verwerking en online peiling

Tussen bijeenkomst 1 en bijeenkomst 2 is met een online peiling onder andere aan deelnemers gevraagd in welke thema's zij vooral geïnteresseerd waren. Tevens zijn de presentaties en de antwoorden op de tijdens de eerste bijeenkomst gestelde vragen via de online omgeving met de deelnemers gedeeld. De deelnemers beoordeelden de eerste bijeenkomst met een rapportcijfer 7,2.

Burgerforum bijeenkomst 2

Tijdens de tweede bijeenkomst zijn de deelnemers inhoudelijk dieper in het onderwerp windenergie gedoken. Er was een plenaire presentatie van een wetenschapper met basisinformatie over windenergie en deelnemers gingen in groepen in gesprek met deskundigen op deelterreinen van windenergie. Hier konden deelnemers in groepen vragen stellen en in gesprek komen tot een eerste selectie van voor hen belangrijke aandachtspunten.

Tussentijdse verwerking en online peiling

Tussen bijeenkomst 2 en bijeenkomst 3 is op basis van de uitkomsten van de online raadpleging en de tweede bijeenkomst een document gemaakt met hoofdkeuzes, algemene aandachtspunten en dilemma's. Samen met de uitkomsten van de raadpleging en andere achtergrondinformatie is dit stuk via de besloten online omgeving met de deelnemers gedeeld. In een online peiling is deelnemers onder andere gevraagd met welke onderwerpen zij tijdens de derde bijeenkomst aan de slag wilden. De deelnemers beoordeelden de tweede bijeenkomst met een rapportcijfer 7,7.

Burgerforum bijeenkomst 3

Tijdens de derde bijeenkomst is in deelgroepen de eerste prioritering van hoofdkeuzes besproken. Vervolgens zijn de deelnemers in kleine groepjes aan de slag gegaan met de geformuleerde dilemma's. De antwoorden op en keuzes in deze dilemma's vormen de basis voor de conceptadviezen. De deelnemers konden hierbij ruim 20 deskundigen raadplegen die op afstand beschikbaar waren. Aan het eind van de derde bijeenkomst is besloten dat adviesbureau Arcadis een onafhankelijke check zou doen op de conceptadviezen en hier feedback op zou leveren.

Tussentijdse verwerking en peiling

Tussen bijeenkomst 3 en 4 zijn de antwoorden en keuzes horende bij de dilemma's van de groepjes samengevoegd tot eerste conceptadviezen. Deze zijn gedeeld met de deelnemers en voor feedback voorgelegd aan Arcadis. Nog voor de vierde bijeenkomst is een volgende versie conceptversie van de adviezen inclusief de feedback van Arcadis met de deelnemers gedeeld. Met een online peiling onder deelnemers is de definitieve prioritering van de hoofdkeuzes bepaald en is gevraagd met welke onderwerpen de deelnemers tijdens de vierde bijeenkomst aan de slag wilden. De deelnemers beoordeelden de derde bijeenkomst met een rapportcijfer 7,6.

Burgerforum bijeenkomst 4

Tijdens de vierde en laatste bijeenkomst zijn de conceptadviezen in groepjes besproken en definitief gemaakt. In sommige gevallen zijn er alternatieve adviezen geformuleerd. Ook is de tekst van de inleiding door deelnemers besproken en aangepast. Het slot van de bijeenkomst bestond uit het stemmen over hoe de hoofdkeuzes, aandachtspunten in het rapport zouden worden overgenomen. Ook is er door de deelnemers bepaald dat alle adviezen, inclusief stemverhouding in het rapport moesten

komen. Daarna zijn alle adviezen in stemming gebracht en is het advies symbolisch overhandigd aan de gedeputeerde en de Commissaris van de Koning. De deelnemers beoordeelden de vierde bijeenkomst met een rapportcijfer 7,7.

Afronding advies

Na de vierde bijeenkomst zijn alle wijzigingen die tijdens de vierde bijeenkomst in het conceptadvies zijn aangebracht, verwerkt en zijn de stemuitslagen in het eindrapport opgenomen. Tevens is dit deel B met de procesbeschrijving aan het advies toegevoegd. Deze eindversie is gedeeld met de deelnemers en vervolgens aan de provincie aangeboden. De deelnemers beoordeelden het gehele burgerforum met een rapportcijfer 7,7 (de deelnemers die alle bijeenkomsten aanwezig waren gaven het geheel een 7,9).

Zie hieronder een schematische weergave van het proces van het burgerforum:

**Dit zijn alleen de deelnemers van het burgerforum die ervoor openstonden om op de foto te gaan.*

Overzicht van beschikbare informatie en deskundigen

Online omgeving

De volgende informatie is via een besloten online omgeving met de deelnemers gedeeld:

In de map '**Algemeen**' stond de volgende informatie:

Map: Antwoorden op jullie vragen

- Projectenkaart Stedin Utrecht
- Vragen deelnemers burgerforum bijeenkomst 1
 - o In dit document zijn de vragen die tijdens bijeenkomst 1 zijn gesteld beantwoord
- Vragen deelnemers burgerforum bijeenkomst 2
 - o In dit document zijn de vragen die tijdens bijeenkomst 2 zijn gesteld beantwoord
- Vragen en antwoorden gezondheidseffecten windturbines
 - o Antwoord door RIVM op veel gestelde vragen gezondheidseffecten windturbines
- Vragen en antwoorden windenergie
 - o Antwoord door deskundigen op veel gestelde vragen, onder andere over windenergie (Klimaat Helpdesk)
- Vragen van deelnemers tussen bijeenkomst 2 en 3
 - o In dit document zijn de vragen die tussen bijeenkomst 2 en 3 zijn gesteld beantwoord

Map: Ingezonden informatie van deelnemers

- Informatie die deelnemers hebben ingezonden geordend per map

Map: Ingezonden informatie van organisaties en belangengroepen

- Ingezonden informatie van Energie van Utrecht
- Ingezonden informatie van de GGD (gezondheid en welbevinden)
- Ingezonden informatie van Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU)
- Ingezonden informatie NVLOW
- Ingezonden informatie van de provincie Utrecht
- Ingezonden informatie van Windalarm

In de map '**Bijeenkomsten**' stond de volgende informatie:

Map: 1. Bijeenkomst 1 – 3 november

- Posters thema's bijeenkomst 1
 - o Dit zijn de posters die tijdens bijeenkomst 1 aan de muur hingen. Hierop staat informatie over de thema's die horen bij windenergie. Tijdens bijeenkomst 2 gingen jullie in gesprek met deskundigen over deze thema's.
- Presentatie bijeenkomst 1
 - o Dit is de hele presentatie die tijdens bijeenkomst 1 op het grote scherm zichtbaar was.
- Presentatie resultaten online raadpleging

Map: 2. Bijeenkomst 2 – 11 november

- Presentaties groepsgesprekken per thema
 - o Biodiversiteit en natuur
 - o Energie-opwek en energienet
 - o Gezondheid en welbevinden
 - o Landschap
 - o Leefomgeving – geluid en slagschaduw
 - o Lokaal eigendom

- Online raadpleging
- Regionale Energie Strategie
- Presentatie bijeenkomst 2
 - Dit is de hele presentatie die tijdens bijeenkomst 2 op het grote scherm zichtbaar was.
- Samenvatting inzichten tweede bijeenkomsten en online raadpleging - Hoofdkeuzes

Map: 3. Bijeenkomst 3 – 17 november

- Presentaties groepsgesprekken bijeenkomst 3
 - Hoofdkeuze 1 – impact op mens
 - Hoofdkeuze 2 – natuur en dieren
 - Hoofdkeuze 3 – clustering
 - Hoofdkeuze 4 – landschap
 - Hoofdkeuze 5 – financiële opbrengst
 - Hoofdkeuze 6 – maatschappelijke kosten
 - Hoofdkeuze 7 – geschiedenis en cultuur
 - Hoofdkeuze 8 – oplossingen in de maatschappij
- Conceptadviezen burgerforum windenergie versie 21 november
 - Hierin hebben we al jullie informatie uit bijeenkomst 3 samengenomen en het opgeschreven als een advies.
- Conceptadviezen burgerforum windenergie versie 23 november
 - Hierin hebben we de feedback van Arcadis op de versie van 21 november toegevoegd en aantal verbeteringen en aanvullingen zichtbaar toegevoegd.
- Presentatie bijeenkomst 3
 - Dit is de hele presentatie die tijdens bijeenkomst 3 op het grote scherm zichtbaar was.

Map: 4. Bijeenkomst 4 – 25 november

- Presentatie bijeenkomst 4
- Sheets stemmingen met uitslag bijeenkomst 4
- Laatste versie van het conceptadvies met wijzigingen zichtbaar

Beschikbare deskundigen

De volgende deskundigen waren tijdens de tweede en derde bijeenkomst beschikbaar:

Thema	Organisatie	Functie
Rol van wind-op-land in de energievoorziening	Rijksuniversiteit Groningen	Adjunct hoogleraar
	Technische Universiteit Delft	Full professor Energy System Integration
PlanMER onderzoek: Algemene vragen	Provincie Utrecht	Beleidsmedewerker windenergie
Energie-opwek en energienet: Impact van windmolens op energie infrastructuur en het efficiënt benutten van de capaciteit	Provincie Utrecht	Beleidsmedewerker ruimtelijke ontwikkelingen
Landschap: Cultuurhistorie en archeologie	Provincie Utrecht	Beleidsmedewerker cultureel erfgoed
Landschap	Provincie Utrecht	Beleidsmedewerker leefomgeving
Ecologie: natuur- en soortenbescherming en windenergie	Provincie Utrecht	Ecologisch adviseur voor de energietransitie
Energie-opwek en energienet: Impact van wind op energie infrastructuur en het efficiënt benutten van de capaciteit	Provincie Utrecht	Deskundige Energie-Infrastructuur
Ruimtelijke en financiële haalbaarheid van windprojecten, veiligheid bij windturbines, milieueffectrapportage	Bosch en van Rijn	Specialist in de technische en ruimtelijke aspecten van duurzame energie
Ecologie: biodiversiteit en natuur	Waardenburg Ecology	Adviseur-projectleider Vogelecologie
Gezondheid en welbevinden	GGD regio Utrecht	Adviseur Milieu en Gezondheid
Energietransitie	NMU - belangengroep	Projectleider energietransitie en natuur
Lokaal eigendom, inspraak en participatie	Energie van Utrecht - belangengroep	Provinciaal Coördinator Ontwikkelfonds - Belangenbehartiger
Belangenvereniging voor sector land- en tuinbouw	LTO Noord - belangengroep	Themahouder energie

Thema	Organisatie	Functie
Actiegroep Windalarm: Tegenstander windmolens vlakbij woonwijken en in de natuur	Windalarm - belangengroep	Oprichter Windalarm
Branchevereniging van de windsector	De Nederlandse WindEnergie Associatie (NWEA) - belangengroep	Branchespecialist Wind op Land
Belangen van (toekomstige) omwonenden van windturbines	NLVOW - belangengroep	Bestuurder NLVOW
Online raadpleging	Populytics	Wetenschappelijk Directeur
Lokaal eigendom: Burgerwindcoöperatie	Betuwewind	Directeur Betuwewind
Gezondheidseffecten van windturbinegeluid	WindWiki	Epidemioloog en voormalig huisarts.
Ontwikkeling van windenergie projecten. Overheidsregels, vergunningen, bedrijfseconomie, belanghebbenden en burgerparticipatie	Quadraat	Projectmanager
Windmolens langs snelwegen	Rijkswaterstaat	Projectmanager Duurzame Energie Windspecialist en technisch manager
Geluid van windmolens	RUD (Regionale Uitvoeringsdienst) Utrecht	Senior-adviseur geluid